

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2013. aastal

Raamatukogu on Tehnikaülikooli teadus- ja arendusasutus, mille põhiülesandeks on ülikooli õppe-, teadus- ja arendustegevuse informatsiooniga varustamine. Vastavalt haridus- ja teadusministri käskkirjale täidab raamatukogu üldkasutatava teadusraamatukogu ülesandeid, milleks eraldatakse riigipoolset finantseerimist. 2013. aastal eraldas Haridus- ja Teadusministeerium raamatukogule teadusinformatsiooni hankimiseks 525 559 eurot (2012. aastal – 534 318 eurot) ja tegevuskulude katmiseks 420 931 eurot (2012. aastal sama summa).

Üle-eestiliste raamatukogupäevade „Kohtume raamatukogus“ raames korraldati heategevuslik raamatulaat ja raamatuoksjon, veebiviktoriin, raamatukogutund e-raamatute andmebaasi Ebrary kohta, näitus „Raamatukogu IT varakambri“ ja muid üritusi. Vaegnäijatel on nüüdsest võimalik kasutada spetsiaalset lugemistelerit MagniLink Vision ning seadet teksti skaneerimiseks ja ette lugemiseks (KOBAs EasyReader Daisy). Seadmed soetati sihtasutuse Archimedes Primus programmi kaudu. TTÜ filmiklubi valmistas ka lugemisseadmeid tutvustavad filmiklipid. Lugejate rahulolu uuring näitas, et rõhuv enamus lugejaid on raamatukogu teenuste, töötajate ja kasutuskeskkonnaga rahul. Vastajate ettepanekute põhjal tehti mitmeid muudatusi teeninduses ja töökorralduses. Ülikooli siseauditi osakond viis raamatukogus läbi isikuandmete töötlemise auditi. Seoses institutsionaalse akrediteerimisega koostati eneseanalüüsi aruanne.

Raamatukogu arvudes 2011-2013

	2011	2012	2013
Saadud paber kandjal raamatuid	9 083	8 534	8 926
sealhulgas: ostud	2 762	3 560	3 704
annetused	2 109	1 785	1 905
sundeksemplarid	3 323	2 955	2 693
Ligipääs e-raamatutele (nimetusi)	80 000	90 000	120 000
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	378	308	229
Ligipääs e-ajakirjadele (nimetusi)	65 000	80 000	80 000
Lugejaid	28 547	31 343	33 603
sealhulgas lugejaid väljastpoolt TTÜ-d	12 376	14 819	17 193
Külastusi	283 501	265 728	254 579
Laenutusi	1 211 960	1 193 597	1 086 098
sealhulgas: kojulaenutusi	226 900	216 264	197 599
laenutusi avariilult	982 124	974 065	885 744
Teavikute ostusummad (tuh eurot)	880,3	916,7	901,1
Teavikute ostu summa ühe üliõpilase kohta (eurodes)	61	67	65
Raamatukogu personal	72,25	68,5	68,0
Personal koos kirjastuse ja muuseumiga	82,75	79,5	79,0

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (901,1 tuhat eurot) rahastati „E-teadusinfo“ programmi raames ELNET Konsortsiumi kaudu teadusraamatukogude e-ressursside ühishanget kokku ligikaudu kahe miljoni euro ulatuses. Alates järgmisest aastast

finantseerib e-ressursside ühishanget taas haridus- ja teadusministeerium riigieelarve vahenditest.

Raamatukogu eelarvest kulutati perioodika hankimisele 49%. Sellest 3% kulutati Eestis ilmuvale ja 6% välisperioodikale ning 91% perioodika andmebaasidele. Taas vähenes paberkandjal ajakirjade nimetuste arv. 2013. aastal saabus jooksvalt 229 nimetust paberkandjal ajakirju, millest 54 olid Eestis ilmuvad ja 175 välismaised. Kokku oli raamatukogu poolt loodud ligipääs umbes 80 tuhande e-ajakirja täistekstidele, millest hinnanguliselt üks kolmandik ei vasta Tehnikaülikooli profiilile, kuid on kättesaadav tarnijate paketi kaupa müügipoliitika tõttu. Uute andmebaasidena lisandusid 2013. aastal Euromonitor ja MarketLine. Alates 2013. aasta kevadest Eesti standardeid enam trükisena ei publitseerita ja need on kättesaadavad ainult Standardikeskuse andmebaasi kaudu. Koostöös riigihangete osakonnaga korraldati paberkandjal ajakirjade ostmiseks kaks ning e-ajakirjade ja e-raamatute ostmiseks viis riigihanget.

Raamatute ostmiseks kulutati 48% eelarve vahenditest, sealhulgas 11% eesti ja 36% välismaa raamatutele ning 53% raamatute andmebaasidele. Krisostomuse raamatukaupluse poolt korraldatud sooduspakkumiste raames osteti 284 raamatut kogumaksumusega 16,8 tuh eurot. Õpikute kogusse osteti raamatuid 34,4 tuh euro eest (2012. aastal – 51,1 tuh euro eest). Õpiku keskmine hind oli 24,3 eurot, põhikogu raamatu keskmine hind – 55,6 eurot. Annetusena saadi kokku 1 905 trükist. Euroopa Dokumentatsioonikeskuselt (EDK) saadi 111 eksemplari EL organisatsioonide väljaandeid ja Välisministeeriumi kaudu 43 eksemplari OECD trükiseid. EDK võrgustiku poolt saadetavate trükiste arv on märgatavalt vähenenud kuna paljud väljaanded ilmuvad ainult elektrooniliselt. Saabunud sundeksemplaridest võeti kogusse arvele 2 693 eksemplari. Raamatukogul oli 92 vahetuspartnerit 22 riigis. Välisvahetuse teel saadi 452 raamatut ja jätkväljaannet ning 89 nimetust ajakirju.

Ülikooli arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks 16 e-raamatute andmebaasi, mis kokku sisaldasid ligikaudu 120 tuhat monograafiat, õpikut, käsiraamatut ja teatmeteost. Võrreldes eelmise aastaga kasvas e-raamatute nimetuste arv 30 tuhande võrra. Võeti kasutusele e-raamatute laenusplatvorm EBL (EBook Library), mis sisaldab üle 365 tuhande ingliskeelse raamatu maailma juhtivatelt teaduskirjastustelt. Raamatuid saab lühiajaliselt sirvida või laenata, laenutuste eest tasub raamatukogu. Avatud ligipääsuga TTÜ digikogu sisaldas 944 dokumenti, sealhulgas 394 TTÜs kaitstud doktoritööd ja 56 õpikut.

Arvele võeti 9 068 raamatut keskmise eksemplaarsusega 1,4. Õpiku keskmine eksemplaarsus oli 22,9 (2012. aastal – 19,4). Ajalehti saadi 24 nimetust, sealhulgas 14 eesti- ja 10 võõrkeelset. Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liiases eksemplaarsuses kirjandusest. Kokku kustutati 9 291 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kasutuskoogudes 697 443 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Raamatukogu oli lugejatele avatud esmaspäevast reedeni 8.30–20.00 ja laupäeval 11.00–16.00, kokku 62,5 tundi nädalas. Kokkuleppel Üliõpilasesindusega oli raamatukogu eksamiteks valmistumise perioodidel (kokku 24 päeva) avatud üks tund kauem. Suveperioodil oli raamatukogu lühemalt avatud. Lugejate soove arvestades oli raamatukogu suvel esmaspäeviti avatud õhtupoole 13.00-19.00.

33 603 lugejat külastas raamatukogu kokku 254 579 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu 900 lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 7,6 korda. Lugejate arv kasvas enam kui kahe tuhande võrra (2013 – 33 603, 2012 – 31 343, 2011 – 28 547, 2010 – 25 851, 2009 – 22 531, 2008 – 19 315). Juurdekasv tuli ülikooliväliste lugejate arvelt, mis suurendas nende osakaalu lugejaskonna koosseisus. TTÜ üliõpilased (sh doktorandid) moodustasid lugejaskonnast 44,8%, TTÜ õppejõud ja teadurid – 2,3%, TTÜ teenistujad – 1,8%, ülikoolivälised lugejad – 51,1%. Tegelikult olid raamatukogu peamisteks kasutajateks siiski TTÜ üliõpilased, kelle külastuste osakaal moodustas ligi 90%. Teaduskonniti olid kõige aktiivsemaks raamatukogu külastajaks ehitusteaduskonna üliõpilased (ühe üliõpilase kohta 28 külastust aastas). Külastuste arv on alates 2012. aastast kahanenud. Enim külastati raamatukogu oktoobris, järgnesid september, mai ja november. Nädalapäevadest oli enim külastajaid teisipäeviti, järgnesid esmaspäev ja kolmapäev. Kokku laenutati ligi 1,1 miljonit teavikut. Kojulaenutuste arv oli 197 599 (2012. aastal – 216 264). Laenusautomaatide abil vormistati 43% kojulaenutustest ja tagastusautomaadi kaudu tagastati 38% trükistest. Probleeme on endiselt laenutustähtaegade eirajatega. Aasta jooksul tuli tegeleda 2 312 inimesega. Aasta lõpu seisuga oli 1 783 võlglast, kelle käes oli 4 933 teavikut.

Oma sülearvutiga mugavamaks töötamiseks saab lisaks kuvaritele, hiirtele, numbriklaviatuuridele, pistikupesajagajatele, skanneritele ja kõrvaklappidele laenata kohapeal kasutamiseks ka ID-kaardi lugereid. Kuvareid laenutati aasta jooksul 160 korda. Kuna sessieelsel ajal jääb raamatukogus istekohti väheks, siis muretseti juurde klapptoole. Igasse individuaaltööruumi lisati üks klapptool ja igasse rühmatööruumi kaks klapptooli. Kõigis rühmatööruumides saab nüüd kasutada pabertahvleid. Skaneerimistöokohtade juurde lisati täiendavad valgustid. Alates oktoobrist on lugejatel võimalik tasuta viiviste ja kaotatud trükiste eest ka pangaülekandega. Lugejad saavad ise teha koopiaid ja väljatrukke Pilveprindi teenuse kaudu, mida pakub Overall Eesti AS. Selle teenuse kaudu tehti raamatukogus aasta jooksul 14 569 koopiat ja printiti 239 826 lehekülge.

Jätkus töö pisitrükiste kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemisega. Lisandus kuus uut teemamappi: teedehitus, kinnisvara, keemiatööstus, pangandus, ajalugu. Aasta lõpul oli kokku 55 eriteemalist korrastatud pisitrükiste mappi, mis on leitavad ka e-kataloogist ESTER. Üks eksemplar TTÜ Toimetistest koondati avakogus teisele korrusele ning järjestati seeria piires numbrite alusel. Teine eksemplar asub avakogus vastavalt temaatikale.

Raamatukogu poolt oli hangitud ligipääs 104 litsenseeritud andmebaasile, milles tehti 732 247 otsingut ja laaditi alla 517 679 sisuüksust. E-raamatutes tehti 19 108 otsingut ja laaditi alla 69 934 sisuüksust. Digikogu dokumente laaditi alla enam kui 40 000 korral. EBSCO A-to-Z otsinguportaali kaudu tehti 25 818 otsingut ja 8 392 edasipöördumist, SFX linkimisteenuse kaudu 574 699 otsingut ja 9 847 edasipöördumist. Ülikooli arvutivõrgus tehti lühiajaliselt kättesaadavaks 10 andmebaasi tutvumisversioonid. Sügissemestrist alates toimub e-ressursside kasutamine väljastpoolt ülikooli võrku läbi kaugtööportaali Uni-ID kasutajanime ja parooliga. Ülikoolivälised lugejad saavad andmebaase kasutada ainult raamatukogus. Infoosakonna ainespetsialistid nõustasid lugejaid e-ressurssidele viitamisel, andmebaaside, e-kataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel. Elektronkataloogi ESTER sisestati 10 792

bibliograafiakirjet ja 18 408 eksemplarikirjet. Jätkus võrkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Aasta lõpuks sisaldas ESTER 234 058 TTÜR bibliograafiakirjet ja 489 686 eksemplarikirjet (77,4% teavikutest).

Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teel saadi 101 trükist või koopiat (Eestist - 18, välismaalt – 83). Tellimuste täitmise protsent oli 53,7. RVL teenuse aktiivsemad kasutajad olid R. Nurkse innovatsiooni- ja valitsemise instituut (17 nimetust), keemiainstituut (16 nimetust) ja keemiatehnika instituut (14 nimetust). Magistrandid ja doktorandid esitasid kokku 37 tellimust. RVL teel saadeti välja 98 trükist või koopiat 32 asutusele. Tellimuste täitmise protsent oli 94,2. RVL-väliselt saadi 79 teavikut, peamiselt Saksamaalt Subito dokumendivahendusteenistuse kaudu. Lisaks saadi 56 ja saadeti 12 dokumenti elektroonilise dokumendivahetuse teel PDF-failidena.

Infoosakond vastas 6 603 päringule, neist 987 elektroonilise infoteeninduse ja 39 LIB chati kaudu. Ainespetsialistid vastasid 146 päringule ning nõustasid õppejõude ja teadureid 119 korral. Bibliograafiaosakond vastas 24 päringule isikute eluloofaktide, TTÜ publikatsioonide ja ülikooli ajaloo kohta. Kasutajakoolituses osales kokku 2 157 üliõpilast ja õppejõudu. Ingliskeelsel koolitusel osales 577 üliõpilast. Magistrantide ja doktorantide koolituse läbis 436 üliõpilast, bakalaureuseõppe kursuse „Infootsioskused“ 1 544 üliõpilast, väljaspool õppekava läbis koolituse 177 inimest. Kokku peeti loenguid 469 tundi. Moodle'i keskkonnas läbis koolituse 641 üliõpilast ja raamatukogu veebikeskkonnas 516 üliõpilast.

Korraldati 33 teema-, isiku- ja tähtpäevanäitust ning 41 uudiskirjanduse näitust. Jätkati TTÜ õppejõudude ja teadurite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Näitustel välja pandud kirjanduse nimestikud on kättesaadavad raamatukogu veebilehelt. Raamatukogu uudiseid edastati TTÜ veebilehele ning avaldatati sotsiaalmeedia võrgustikes Facebook ja Twitter. Infokraanidel näidatavate slaidiprogrammide kaudu tutvustati raamatukogu teenusi ning edastati ülikooli ja üliõpilaskonna uudiseid. Raamatukoguga käis tutvumas enam kui 700 inimest, kellele korraldati 60 ekskursiooni eesti, inglise, vene ja soome keeles. Raamatukogu tutvustati ülikooli avatud uste päevadel märtsis ja oktoobris.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 21 artiklit ajakirjades ja kogumikes (neist 4 eelretsenseeritavates). Koostati ja toimetati 3 monograafiat ja 3 käsikirja. Raamatukogu ning andmebaaside tutvustamiseks koostati ja kaasajastati voldikuid ja e-publikatsioone. Raamatukogu töötajad osalesid 33 konverentsil või seminaril, kus peeti 28 ettekannet. Ühel töötajal on doktorikraad, neli on doktoriõppes. Teadus- ja arendustegevusega oli hõivatud kokku 22 töötajat bibliograafiaosakonnast, IT-talitusest, infoosakonnast, teenindusosakonnast, juhtkonnast ja komplekteerimisosakonnast. Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat teadustöö teemat. Tegeletakse peamiselt rakendus- ja arendusuuringutega, mille tulemusi saab kasutada raamatukogu tegevuse optimeerimiseks, Tehnikaülikooli bibliograafia koostamisega, TTÜ ajaloo ning Eesti tehnilise mõtte ja tehnikahariduse ajaloo uurimisega. ERASMUS Staff Training Week raames korraldati ühepäevane seminar kolleegidele Hispaaniast, Saksamaalt ja Soomest. ERASMUS programmi raames stažeerisid Maris Nool ja Marje Võrk Soomes Tampere Tehnikakõrgkoolis ning Mare Soidla osales õigusinfoalasel seminaril Hispaanias Barcelona Ülikoolis. Anneli Viljus osales Euroopa Dokumendikeskuse koolitustel

Brüsselis ja Soomes. Koostöös Läti Ülikooli Raamatukoguga korraldati seminar „Traditional and electronic library services“, kus peeti 7 ettekannet. Kolleegid Aalto Ülikooli Raamatukogust käisid tutvustamas oma raamatukogu arenguplaane.

Tehti ettevalmistusi arvutite, kasutajakontode ja e-posti halduse üleandmiseks TTÜ IT osakonnale. Detsembris viidi ülikooli INTRA domeeni alla teisel korrusel lugejate käsutuses olevad 33 arvutit. WiFi levi parandamiseks reguleeriti manuaalselt saatjate tugevust ja sagedust. Paigaldati UPS audiotevitussüsteemile, mis tagab teavituse toimimise ka üldise voolukatkestuse korral. Tagamaks vaiksemad töötingimused lugejate alas paigutati teise korruse värviprinter ümber arvutiklassi. Testiti publikatsioonide andmebaasi veebipõhist sisetöö moodulit ja tehti ettepanekuid tarkvara täiustamiseks. Individuaal- ja rühmatööruumide reserveerimiseks nutitelefoni kaudu võeti kasutusele QR koodid. Uuendati tagastusautomaadi tarkvara (taaskäivitamine kaugpöörduse teel, e-kirjad printeri veateadetega, järjekorranumbrid tagastatud raamatute loetelus). Digikogu otsisüsteemile lisati doktoritööde ainevaldkonna järgi otsimise võimalus rippmenüü kaudu. Muuseumi galeriinäituse jaoks loodi ja seadistati kioskid. Osaleti e-kataloogi ESTER arendustöodes (süsteemi parameetrid, uued ikoonid, liitotsingu kujundus, javaskriptid, mobiilirakendused jm), Millenniumi uute versioonide juurutamises ja e-kataloogi rahulolu-uuringust kokkuvõtete tegemisel. Tehti ettevalmistusi Tallinna ja Tartu süsteemide ühendamiseks. Osaleti ELNET Konsortsiumi e-varamu ühisportaali loomise töörühma tegevuses ja riigihanke dokumentide ettevalmistamises.

TTÜ väljaannete ja töötajate publikatsioonide andmebaasi sisestati 2 630 kirjet. Alustati kirjete märksõnastamist Eesti üldise märksõnastiku järgi. TTÜ teadlaste ja õppejõudude isikuloolises faktiandmebaasis avati 12 uut kirjet ja täiendati olemasolevaid. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati artiklite ühisandmebaasi ISE (Index Scriptorum Estoniae) 1 037 kirjet. TTÜR vastutab ISE tehnika valdkonna haldamise eest. Raamatukogu on TTÜ publikatsioonide lõppkinnitaja ETISes, kus kinnitati 2 028 publikatsioonikirjet. Koostati Raoul Üksvärava publikatsioonide nimestik. Trükist ilmus aastatel 1936-2000 TTÜs kaitstud väitekirjade bibliograafia.

Raamatukogupäevade raames korraldati heategevuslik raamatuoksjon ja raamatulaat. Kogutud 400 euroga toetati Tallinna Lastekodu Nõmme Keskust. Töötajate motiveerimiseks hakati 2013. aastast välja andma Aasta tegija tiitlit tunnustamaks töötajaid või töötajate gruppi, kes on jooksva aastal tulemusliku tööalase tegevuse/teoga silma paistnud. Aasta tegija tiitli pälvisid: Sirje Turta, Ene Uustal, Triin Raavel, Katrin Vahtra, Maris Nool ja Siim Liivand. Ave Janu sai ELNET Konsortsiumi tänukirja töö eest laenutusmooduli tõlkimisel ja veebikataloogi arendamisel.

10.07.2014

Jüri Järs
Raamatukogu direktor